

การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า กรณีศึกษา หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ภัทรพันธ์ เสริมสวัสดิ์ศรี

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่โครงการพัฒนาโดยตุง 2) ศึกษาผลของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยให้เกิดความยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ชาวอาข่าที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย จำนวน 15 คน ผู้นำทางความคิด จำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาโดยตุง จำนวน 3 คน เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เสนอผลการวิจัยโดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ที่เทียบเคียงกับแนวคิดและทฤษฎีในรูปแบบของการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาโดยตุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากทั้งในประเทศและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อชมความงดงามทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชาวอาข่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งการท่องเที่ยวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านบวก ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมการเล่นและเครื่องดนตรีของชาวอาข่า มีการนำการเล่นของชาวอาข่ามาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ด้านการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ในหมู่บ้านเริ่มมีการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ มีการจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตและแลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรมกับคนในหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด สำหรับผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านลบ ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมด้านการแต่งกาย ชาวอาข่าในหมู่บ้านนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัยแบบคนพื้นราบ ด้านค่านิยมวัตถุและความทันสมัย ชาวอาข่าให้ความสนใจกับวัตถุสิ่งของและความสะดวกสบาย ระบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เงินกลายมาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต ค่านิยมด้านการบริโภค มีการบริโภคอาหารแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการบริโภคอาหารสำเร็จรูป ด้านการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม มีการนำศิลปหัตถกรรมดั้งเดิมของชนเผ่ามาดัดแปลงเป็นสินค้าให้ทันสมัยเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ด้านความเชื่อในการนับถือศาสนา การเปลี่ยนการนับถือศาสนาเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิต ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านภาษา ชาวอาข่าสามารถพูดภาษาไทยได้มากขึ้น และสามารถพูดภาษาอังกฤษได้เฉพาะคำง่าย ๆ

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม, ชาวอาข่า

Impact of Tourism Development on the Ethnic Akha's Culture: A Case Study of Akha Pa Kluai Village

Phattaraphan Sermswatsri

Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand

Abstract

The purpose of this research was 1) to study tourism information in particular from the Doitung Development Project 2) to study the impact of tourism development on cultural changes in Akha Pa Kluai Village, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province and 3) to find ways to achieve sustainable tourism development. Interviews were the key method for data collection in this qualitative study.

Fifteen Akha Pa Kluai villagers, both men and women, five village leaders, and three staff of the Doitung Development Project were interviewed. Next to in-depth interviews, observations were made, both participatory and non-participatory observation. Regarding the results, this study presents a descriptive narrative based on comparable concepts and theories.

The results found that as a tourist attraction, Doitung has been confronted with both domestic and foreign tourists who come to admire the nature, the culture and traditions. Tourism had both a positive and a negative impact on the culture of Akha Pa Kluai Village. On the positive side, tourism had provided conservation and restoration of the cultural heritage. For instance, on special occasions tourists were shown traditional/cultural dances. The villagers also ran a "Homestay" business that arranged cultural events. This encouraged tourist to learn the villagers' way of life and cultural knowledge closely. On the other hand, the negative impact of tourism resulted in changes of dressing style imitating urban style. Some villagers started to value materialism, modernization and convenience. Money has become an important factor in their life. Regarding food consumption, the villagers consume both traditional food and delicatessen. Art and Crafts have been adapted in order to sell traditional tribal souvenirs to tourists. With regard to faith and religion the villagers proselytise due to their changing ways of life. Finally, the Akhas speak more Thai are able to speak a little English.

Keywords: tourism development, culture change, Akha

ความนำ

เชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากการที่จังหวัดเชียงรายมีความโดดเด่นด้านเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ มีภูมิประเทศที่รายล้อมด้วยขุนเขา มีภูมิอากาศที่เย็นสบายเกือบตลอดทั้งปีเหมาะสมแก่การพักผ่อน มีการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอารยธรรมของชนเผ่า ซึ่งสามารถพบเห็นวัฒนธรรมที่หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ยังคงวิถีการดำเนินชีวิตแอบอิงกับธรรมชาติและมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2551)

ดอยตุง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นยอดเขาที่ขึ้นชื่อในเรื่องความสวยงามของธรรมชาติ มีศักยภาพและความพร้อมในทุก ๆ ด้าน และด้วยความโดดเด่นเฉพาะตัว จึงทำให้ดอยตุงได้รับความนิยมอย่างสูงจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แต่เดิมนั้นดอยตุงเป็นภูเขาหัวโล้นเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอย จนกระทั่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงเสด็จมายังดอยตุง และทรงมีพระราชดำรัสว่า “ฉันจะปลูกป่าบนดอยตุง” หลังจากนั้นในปี 2531 รัฐบาลไทยจึงได้เริ่มจัดทำโครงการพัฒนาดอยตุงขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านการพัฒนาชาวเขาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสเท่าเทียมกับคนพื้นราบ สามารถช่วยตนเอง รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากการปลูกป่าคืนความสมบูรณ์กลับคืนสู่ธรรมชาติ ดอยตุงจึงได้กลายเป็นดินแดนแห่งการอนุรักษ์ผืนป่าและดินแดนแห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวเขานับแต่นั้นเป็นต้นมา

ด้วยพระบารมีของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในครั้งนั้น จึงทำให้ดอยตุงในวันนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวแต่ละปีเป็นจำนวนมาก นอกจากแหล่งท่องเที่ยวบนดอยตุงที่มีชื่อเสียงแล้ว บริเวณพื้นที่รอบ ๆ ยังเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือที่เรียกกันว่า “ชาวเขา” ซึ่งชาวเขาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นมีหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างมีวิถีการดำรงชีวิต สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนแตกต่างกันไปในด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมความเชื่อ โดยในทุกหมู่บ้านจะมีประเพณีที่สสวยงามแปลกตาในช่วงเวลาที่ต่างกันของปี ซึ่งพบว่าในจำนวนชาวเขาทั้งหมดที่อาศัยอยู่บริเวณโครงการพัฒนาดอยตุง ชาวเขาเผ่า “อาข่า” หรือ “อิก้อ” มีจำนวนมากที่สุด โดยมีชาวอาข่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 4,924 คน

แต่เดิม “อาข่า” ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว ส่วนมากอพยพมาจากแคว้นเชียงตุง ประเทศพม่า ชาวอาข่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขอบอิสระ ไม่ชอบชีวิตโลดโผน รักธรรมชาติ รักพวกพ้องและเคร่งครัดจารีตประเพณีเป็นอย่างมาก ในอดีตนิยมอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ตั้งบ้านเรือนอยู่บนไหล่เขาสูง ดำรงชีวิตด้วยการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ (ปนัดดา บุญยสาระนัย, 2547) หมู่บ้านที่มีชาวอาข่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด คือ หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ซึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ยังเป็นหมู่บ้านที่มีอาณาเขตตั้งอยู่ใกล้กับพระตำหนักดอยตุง จึงทำให้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัดต้องการชมวิถีชีวิตของชาวอาข่า ปัจจุบันชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วยยังคงมีการดำเนินชีวิตในแบบสังคมเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ มีความผสมผสานระหว่างเอกลักษณ์ดั้งเดิมของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชนเผ่ากับพัฒนาการใหม่ ๆ ได้อย่างลงตัว

ด้วยสภาพแวดล้อมประกอบกับบรรยากาศทางวัฒนธรรม จึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวและเยี่ยมชมวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และความสวยงามทางธรรมชาติบนดอยตุงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จนทำให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และเมื่อเกิดการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนรอบ ๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวตามมาด้วย ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยนั้นไม่ได้ปรากฏให้เห็นเพียงแค่ว่าความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านบวกเท่านั้น หากยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านลบที่มีผลกระทบต่อชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วยด้วย ทั้งด้านวิถีการดำรงชีวิต สังคมและวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบค่อยเป็นค่อยไป ตามกระแสของการท่องเที่ยวที่เข้ามา แต่ยังคงความเจริญเข้ามามาก็ยังผลักดันให้ชาวอาข่าห่างไกลไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิมมากยิ่งขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าว ภายใต้บริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวว่าก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการเข้ามาของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชาวอาข่า เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งการรับมือของชาวอาข่าต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่โครงการพัฒนาอtoyตุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาถึงผลของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยให้เกิดความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

1. ชาวอาข่าที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ทั้งชายและหญิง จำนวน 15 คน ผู้นำทางความคิดที่สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ จำนวน 5 คน
2. เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการพัฒนาอtoyตุง จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบนําสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในลักษณะของคำถามปลายเปิด
2. การสังเกตการณ์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์ 2 แบบ คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมคือการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตหรือร่วมกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมคือการสังเกตที่ผู้วิจัยจะไม่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำอยู่ โดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว เพราะถ้าผู้ถูกสังเกตรู้ตัวอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้
3. เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูลในขณะที่ทำการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เน้นการวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอน โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต นำมาวิเคราะห์ไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยจะนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกหรือการถอดเทปบันทึกเสียง มาจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ
2. การตรวจสอบข้อเท็จจริงที่พบ โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มากับชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยว่าข้อมูลมีทิศทางหรือแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะนำคำถามเดิมไปถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร รวมถึงแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำไปอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และนำมาสรุปข้อเท็จจริงของผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมของชาวอาข่า โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ปัจจุบันโครงการพัฒนาโดยตั้ง ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร สำหรับแหล่งท่องเที่ยวบนดอยตุงที่มีชื่อเสียงและนักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปเยี่ยมชม ได้แก่ พระตำหนักดอยตุง สวนแม่ฟ้าหลวง หอแห่งแรงบันดาลใจ สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง และพระธาตุดอยตุง ตลอดจนการให้บริการด้านอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก และที่พักที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนสนใจที่จะเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของหมู่บ้านชาวเขา โดยหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชม คือ หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวพระตำหนักดอยตุง การเดินทางค่อนข้างสะดวกและเหมาะกับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัด สำหรับในพื้นที่หมู่บ้านอาข่าปากกล้วยยังไม่มีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน นักท่องเที่ยวส่วนมากเข้ามาแวะชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวอาข่าภายในหมู่บ้าน และหาซื้อของฝากของที่ระลึกไม่นานก็จะกลับออกมา ไม่นิยมพักค้างแรมในหมู่บ้าน

ภายหลังจากที่ดอยตุงได้ถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้มีโอกาสด้อนรับผู้คนจากทั่วทุกสารทิศทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมเพื่อสัมผัสความงดงามทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่า ทำให้ดอยเล็ก ๆ แห่งนี้กลายเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่สำคัญ จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวบนดอยตุง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมอยู่ 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบ

ผลกระทบทางบวก

จากการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์การเล่นแบบดั้งเดิมของชนเผ่าอาข่าที่กำลังจะเลือนหายไป โดยมีการรวบรวมนาศิลปวัฒนธรรมการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าอาข่ามาแสดง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับชมในโอกาสต่าง ๆ เช่น การเดินร่ำอาข่า การเล่นกระทิงไม้ไผ่ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยฟื้นฟูและสืบทอดทางด้านเครื่องดนตรี มีการส่งเสริมให้เยาวชนฝึกเล่นเครื่องดนตรีเพื่อไปแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์และช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมอันน่าภาคภูมิใจของชาวอาข่าอีกทางหนึ่ง สำหรับการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวอาข่าไปสู่นักท่องเที่ยวและคนต่างถิ่นที่เข้ามายังชุมชนชาวอาข่าพบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย อันเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการพูดคุย

แลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และถือได้ว่าเป็นผลกระทบของการท่องเที่ยวในทางที่ดี

ผลกระทบทางลบ

การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบด้านลบต่อวัฒนธรรมหลายประการที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการแต่งกาย พบว่า ปัจจุบันชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าน้อยลง หันมาแต่งกายแบบคนพื้นราบด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัยมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันยังพบว่าการแต่งกายแบบผสมผสานระหว่างเสื้อผ้าแบบคนพื้นราบกับชุดประจำเผ่าด้วย ทั้งนี้การแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ามักสวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษหรืองานพิธีกรรมที่สำคัญเท่านั้น สำหรับค่านิยมด้านวัตถุและความทันสมัย เมื่อการท่องเที่ยวหลังไหลเข้าสู่อดยตุงทำให้วิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวอาข่าเริ่มเลือนหายไป เปลี่ยนเป็นความฟุ้งเฟ้อ ชาวบ้านให้ความสนใจเรื่องของวัตถุ ความสะดวกสบาย เงินกลายเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของทุกคน เห็นได้จากสิ่งของอำนวยความสะดวกเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น

ส่วนค่านิยมในด้านการบริโภค เนื่องจากมีร้านค้าและร้านอาหารเกิดขึ้นมากมาย ส่งผลให้ค่านิยมการบริโภคของชาวอาข่าเปลี่ยนไปจากเดิม ชาวอาข่าในหมู่บ้านนิยมบริโภคอาหารสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูป มีการบริโภคขนมถุงขนมอบกรอบ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการบริโภคอาหารแบบท้องถิ่นอยู่แต่มีการดัดแปลงอาหารที่รับประทาน โดยใส่เครื่องปรุงรสเพิ่มขึ้น ด้านความเชื่อในการนับถือศาสนาพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อความเชื่อในการนับถือศาสนาอย่างมาก สาเหตุที่ชาวอาข่าบางส่วนเปลี่ยนการนับถือศาสนาจากความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษมาเป็นศาสนาอื่นนั้น เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ชาวอาข่าในหมู่บ้านต้องรีบออกไปทำงานหาเงินนอกหมู่บ้าน ประกอบกับการประกอบพิธีกรรมของอาข่ามีขั้นตอนหลายขั้นตอน ยุ่งยากซับซ้อน อีกทั้งต้องใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมาก นอกจากนี้ ผู้รู้เรื่องวัฒนธรรมขั้นตอนการประกอบพิธีเริ่มเสียชีวิตไป ไม่มีใครสืบทอด โดยศาสนาที่ชาวอาข่าในหมู่บ้านเปลี่ยนมานับถือมากที่สุดคือ ศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และคาทอลิก ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงด้านภาษาพบว่า ชาวอาข่าในหมู่บ้านเริ่มใช้ภาษาไทยในการสื่อสารมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่เด็กวัยรุ่นจนถึงวัยกลางคน เนื่องจากความทันสมัยและความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และระบบการจัดการศึกษาที่ขยายเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวอาข่าในหมู่บ้านที่มีอาชีพขายอาหาร ขายของที่ระลึกจะมีการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ ภาษาที่นิยมใช้ติดต่อสื่อสารจะเป็นภาษาไทย เนื่องจากง่ายต่อการพูดคุยและสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจมากกว่าการใช้ภาษาอาข่า หากเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะใช้ภาษาอังกฤษ ชาวอาข่าสามารถพูดภาษาอังกฤษได้เพียงบางคำซึ่งเป็นคำที่ไม่ยากเท่านั้น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศให้กับชาวอาข่าที่สนใจ โดยอาจให้โรงเรียนในพื้นที่เปิดสอนภาษาต่างประเทศให้กับคนทั่วไปหรือจัดตั้งชมรมสอนภาษา เปิดรับอาสาสมัครที่มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศมาสอนภาษาอังกฤษให้กับชาวอาข่าที่สนใจ

สำหรับการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ามาเป็นสินค้าที่ระลึก มีร้านค้าที่ขายหัตถกรรมชาวอาข่าเป็นจำนวนมาก งานบางชิ้นที่ผลิตออกมาเกิดการลดคุณค่าของงานลงไปเนื่องจากมุ่งเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ เช่น ในการปักผ้ามีการใช้เครื่องปักในการผลิต ทำให้ผลิตภัณฑ์ออกมาไม่ละเอียดสวยงามเท่ากับการปักด้วยมือ มีการไปรับซื้อสินค้าจากโรงงานหรือแหล่งอื่นมาขาย เช่น โรงงานที่แม่สาย ในตัวเมืองเชียงราย หรือจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งการผลิตจากแหล่งที่จำหน่ายเหล่านี้จะมีการผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก ใช้วัสดุที่มีคุณภาพด้อยกว่า และมีการดัดแปลงจากลักษณะเดิมเพื่อให้ดูมีความทันสมัยเอาจึงนักท่องเที่ยว ปัจจุบันแม้การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบทางลบต่อวิถีชีวิตของชาวอาข่าหลายประการ แต่ไม่ได้ทำให้ชาว

อาชาต่อต้านความทันสมัยและการพัฒนาที่มาพร้อมกับการท่องเที่ยวแต่อย่างใด ขณะเดียวกันยังคงพบว่ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเที่ยวชมและสัมผัสกลิ่นอายของประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าที่ได้รับการผสมผสานจากวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ดอยตุงได้มีผลกระทบมากมายต่อแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่บริเวณโดยรอบของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่หากแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีการวางแผนในการรองรับที่ดีย่อมสามารถรับมือและจัดการกับผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมาได้

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ดอยตุงเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งในจังหวัดเชียงรายที่มีศักยภาพและความน่าสนใจทุก ๆ ด้าน ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันงดงาม ประกอบกับภูมิอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี จึงเป็นแรงดึงดูดใจผู้คนจากทั่วทุกสารทิศให้เดินทางขึ้นมาท่องเที่ยวบนดอยแห่งนี้ นอกจากนี้บริเวณพื้นที่รอบ ๆ ยังเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวไทยภูเขา ที่ดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมสอดคล้องกับธรรมชาติมาเนิ่นนาน ด้วยสภาพแวดล้อมประกอบกับบรรยากาศทางวัฒนธรรม ดอยตุงจึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในผู้ที่รักธรรมชาติและต้องการที่จะศึกษาวัฒนธรรมต่างถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ วรณา วงศ์วานิช (2546) ที่กล่าวว่า มนุษย์ต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่มีสภาพแวดล้อมแปลกและแตกต่างไปจากถิ่นเดิมของตน การเดินทางท่องเที่ยวย่อมจะไม่เกิดขึ้นถ้าหากไม่มีอะไรดึงดูดความสนใจ ดังนั้นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งดอยตุงมีพร้อมทั้งธรรมชาติที่สวยงาม การคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมอันหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงไม่น่าแปลกใจที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศจำนวนมากได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนดอยตุงและหมู่บ้านชาวเขาบริเวณใกล้เคียงอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยซึ่งมีศักยภาพในการท่องเที่ยว ภายในหมู่บ้านมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมทั้งในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่น่าสนใจ และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม จากการผลักดันให้ดอยตุงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงนั้นย่อมก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ซึ่งผลดีที่เป็นไปตามความต้องการของทุกฝ่ายคือ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างรายได้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามไปด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่าการท่องเที่ยวยังมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชนบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยวตามมา ซึ่งสอดคล้องกับ ขวัญหทัย เจริญไมตรีมิตร (2543) และยศ สันตสมบัติ (2544) ที่ได้สรุปว่าอิทธิพลของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวทำให้ระบบนิเวศน์ในแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงทุกด้านมีทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทั้งตรงและอ้อม เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพบปะหรือติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนในแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว ซึ่งผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวบริเวณดอยตุงได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วย ทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางบวกคือ การท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์การเล่นแบบดั้งเดิมและเครื่องดนตรีของชนเผ่าอาข่า เนื่องจากปัจจุบันนี้การเล่นและเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ของชนเผ่าอาข่าเริ่มเลือนหายตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวอาข่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเล่นหรือการร้องรำทำเพลงมากนัก เด็กและเยาวชนนิยมไปศึกษาเล่าเรียนในเมือง หนุ่มสาวออกไปทำงานรับจ้าง ซึ่งการที่ชาวอาข่าออกจากชุมชนไปทำงานทำให้ไม่มีโอกาส

ได้รับการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงได้มีการรวบรวมนำศิลปวัฒนธรรมการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอาข่ามาแสดงในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับชมการแสดงที่หาชมได้ยาก ซึ่งนอกจากจะช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมแล้วยังช่วยปลูกจิตสำนึกให้ชาวอาข่าทุกคนได้เห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม เกิดความภาคภูมิใจ ความรักและหวงแหนวัฒนธรรมอันมีค่าในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาของ อาคม พัฒริยะ และคณะ (2533) เรื่อง "ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมภาคใต้" ที่พบว่า การท่องเที่ยวทำให้มีการนำนันทนาการชาวบ้านมาใช้ในการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยใช้เพื่อให้ความสนุกเพลิดเพลินและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังทำให้ศิลปินและชาวบ้านได้รู้จักและตระหนักในคุณค่าของนันทนาการชาวบ้านมากขึ้น มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูนันทนาการชาวบ้านที่เสื่อมความนิยมหรือสูญหายไปแล้วขึ้นมาใหม่ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวความคิดของ ฉันทัช วรณธอม (2552) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศชาติและชุมชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก็จะเป็นตัวแรงในการชักจูงประชาชนให้ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของตนที่เสื่อมลงไปให้คืนกลับมา

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวอาข่าไปสู่นักท่องเที่ยวและคนต่างถิ่นที่เข้ามายังชุมชนชาวอาข่า จากการศึกษาพบว่าในหมู่บ้านเริ่มมีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เกิดขึ้น ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของชาวอาข่าอย่างใกล้ชิดมากขึ้น และภายในหมู่บ้านยังจัดให้มีลานวัฒนธรรมไว้สำหรับพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างการเข้าใจอันดีระหว่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาของ รังสิต เจาแก้ว (2550) เรื่อง "ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าใน จังหวัดเชียงราย กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงรายกับนครชุมพร" ที่พบว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลดีด้านวัฒนธรรม คือ การแสดงให้นักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ถือเป็นการช่วยเผยแพร่และอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่า นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังส่งเสริมโอกาสในการแลกเปลี่ยนและศึกษาวรรณกรรมระหว่างคนต่างเชื้อชาติด้วย

การท่องเที่ยวแม้ว่าจะส่งผลกระทบทางด้านบวก ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบทางลบกับชุมชนโดยไม่รู้ตัว ผลกระทบด้านลบต่อวัฒนธรรมนั้น การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อค่านิยมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมในการแต่งกายที่ชาวอาข่าแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าน้อยลงและหันมาแต่งกายแบบคนพื้นราบมากขึ้น โดยชุดประจำเผ่าจะนำมาสวมใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษหรืองานพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จีรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2544) ที่ศึกษาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขาพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า นอกจากจะแต่งชุดประจำเผ่าต่อเมื่อเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีของชุมชนเท่านั้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้ชาวอาข่าให้คุณค่าของค่านิยมความทันสมัยให้ความสนใจกับเรื่องของเทคโนโลยีวัตถุสิ่งของเพื่อความสะดวกสบายมากขึ้น เห็นได้จากผู้นิยมนครอบครองและหันมาเป็นเจ้าของเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ที่กล่าวว่า ความทันสมัยเป็นกระบวนการที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมกำลังพัฒนา กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อสังคมกำลังพัฒนาได้รับเอาวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุของสังคมอุตสาหกรรมมาใช้ ได้แก่ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร การสื่อสาร การแพทย์ อุตสาหกรรม ฯลฯ เมื่อนำมาใช้แล้วมักทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความทันสมัยนี้ได้ทำให้วิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชาวอาข่าเริ่มเลือนหายไปเปลี่ยนเป็นความฟุ้งเฟ้อ นิยมสินค้าที่ฟุ่มเฟือย เห็นความสำคัญของเงินตรา ค่านิยมเหล่านี้อาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมในหมู่บ้านได้ และนอกจากด้านวัตถุสิ่งของแล้วค่านิยมที่เปลี่ยนไปอีกอย่างหนึ่งคือ การบริโภคที่ในปัจจุบันต้องพึ่งพา

อาหารสำเร็จรูป ของขบเคี้ยวที่ใส่สารกันบูดมากขึ้นประกอบกับมีร้านค้าและร้านอาหารเกิดขึ้นมากมาย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว จึงส่งผลให้ค่านิยมการบริโภคของชาวอำเภอเปลี่ยนไปจากเดิม เช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของ สุริธา อินทร์พรหม (2547) เรื่อง ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรกรณศึกษา ชุมชนเขวง อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการศึกษาของ จีรพร ศรีวัฒนากุลกิจ (2544) เรื่อง การท่องเที่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา ในประเด็นของผลกระทบด้านการบริโภคที่พบว่า การท่องเที่ยวทำให้วัฒนธรรมการบริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากการประกอบอาหารด้วยตนเองหรือการแลกเปลี่ยนอาหารระหว่างกัน กลายเป็นการซื้ออาหารสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูปมาบริโภคเพื่อความสะดวกกันมากขึ้น

จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชนบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว เพราะเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นไม่ว่าที่ใดก็ตามย่อมจะเกิดการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ถนนหนทาง ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนเปิดรับความเจริญที่มาจากภายนอกมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุริยา บุญญานพวงศ์ (2539) เรื่อง ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า การท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างรวดเร็ว การพัฒนา ด้านคมนาคมทำให้ชุมชนแม่ฮ่องสอนที่สงบเรียบง่ายต้องเปิดตัวสู่โลกภายนอก เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวบวกกับเส้นทางคมนาคมก็ช่วยให้การมาเที่ยวแม่ฮ่องสอนมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น การบริการสาธารณูปโภค และ สาธารณูปการต่าง ๆ รวมทั้งการบริการทางสังคมอื่น ๆ ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และการที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากย่อมก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรมจากนักท่องเที่ยว และหากความเจริญเหล่านี้เข้ามามากเกินไปอาจทำให้วิถีชีวิตของชาวอำเภอเปลี่ยนไปและสูญเสียเอกลักษณ์ที่เคยมีมาในอดีตก็เป็นได้ เช่นเดียวกันกับข้อสังเกตของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ในบทความเรื่อง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม ที่ได้กล่าวถึงประเด็นการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรมว่า แบบอย่างทางวัฒนธรรมของการท่องเที่ยว มีผลต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัด แต่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิต การลอกเลียนแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวโดยคนในท้องถิ่นจึงเป็นการใช้วัฒนธรรมที่ไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเอง โดยนิธิชี้ให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไม่ว่าในรูปแบบใดควรสอดคล้องกับบริบท วิถีปฏิบัติ และความเชื่อของคนในชุมชนนั้น ๆ ด้วย

ในด้านความเชื่อ จากการศึกษพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อความเชื่อในการนับถือศาสนาน้อยมาก ซึ่งสาเหตุที่ชาวอำเภอบางส่วนเปลี่ยนการนับถือศาสนาเนื่องมาจากวิถีการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไป ประกอบกับการประกอบพิธีกรรมของอำเภอยังคงอยู่อย่างชบช้อนเนื่องจากมีขั้นตอนยุ่งยาก ทั้งยังมีค่าใช้จ่ายและงบประมาณจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้รู้เรื่องขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เริ่มเสียชีวิตไป ไม่มีใครสืบทอด ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงด้านภาษา ชาวอำเภอในหมู่บ้านเริ่มใช้ภาษาไทยในการสื่อสารมากขึ้นโดยเฉพาะในหมู่เด็กวัยรุ่นจนถึงวัยกลางคนอันเนื่องมาจากความทันสมัยและความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และระบบการจัดการศึกษาที่ขยายเข้ามาในหมู่บ้าน และชาวอำเภอในหมู่บ้านที่มีอาชีพขายอาหาร ขายของที่ระลึก ต้องมีการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ ทำให้ภาษาที่นิยมใช้ติดต่อสื่อสารจะเป็นภาษาไทยเนื่องจากง่ายต่อการพูดคุยและสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจมากกว่าการใช้ภาษาอำเภอ แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะใช้ภาษาอังกฤษซึ่งชาวอำเภอสามารถพูดได้เพียงคำง่าย ๆ บางคำเท่านั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) เรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน กรณศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน อำเภอกุระดิง จังหวัดเลยพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมของสังคมเมืองค่อย ๆ แพร่กระจายเข้าสู่สังคมชนบท ส่งผลกระทบถึงการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ทางด้านความเชื่อชาวบ้านยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือเจ้าปู่ภูกระดิงอย่างมั่นคง ซึ่งถือเป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรัก ความสามัคคี ความ

สงบเป็นพลังทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่ง สำหรับประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางภาษาชาวบ้านนั้น พบว่าชาวบ้านนิยมสั่งสอนอบรมให้บุตรหลานพูดภาษากลางเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวและมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มคนพวกเดียวกับนักท่องเที่ยว

ในด้านการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ามาเป็นสินค้าที่ระลึก งานบางชิ้นที่ผลิตออกมาเกิดการลดคุณค่าของงานลงไปเนื่องจากมุ่งเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ เช่น ในการปักผ้ามีการใช้เครื่องปักในการผลิตเข้ามาช่วยทำให้งานออกมาไม่ละเอียดสวยงามเท่ากับการปักด้วยมือ มีการไปรับซื้อสินค้าจากโรงงานหรือแหล่งอื่นมาขาย เช่น โรงงานที่แม่สาย ในตัวเมืองเชียงรายหรือจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งการผลิตจากแหล่งที่จำหน่ายเหล่านี้จะมีการผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก ใช้วัสดุที่มีคุณภาพด้อยกว่า และมีการดัดแปลงจากลักษณะเดิมเพื่อให้ดูมีความทันสมัยเอาใจนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับคำกล่าวของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2529) ในบทความ เรื่อง ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม ที่ได้กล่าวว่า การผลิตสินค้าหัตถกรรมเป็นของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นปริมาณสินค้าและกำไรเป็นหลักจนกระทั่งถึงขั้นปลอมแปลงหรือผลิตสินค้าด้อยคุณภาพ ทำให้คุณค่าของศิลปหัตถกรรมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมลดลงกลายเป็นศิลปปะชาณียะไป ตลอดจนการแสดงต่าง ๆ ทางศิลปวัฒนธรรม ก็ทำในลักษณะสาธิตเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเกิดการประยุกต์และดัดแปลงจนผิดเพี้ยนไปจากของดั้งเดิม ทำให้ขาดเอกลักษณ์และด้อยคุณค่าลงในที่สุดไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและเสื่อมความนิยมไป เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ มิ่งสรรพ ขาวสอาด (2536) เรื่อง วัฒนธรรมเพื่อการค้า และการศึกษาของมนัส สุวรรณ (2539) เรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกันคือ การแปรรูปวัฒนธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับรสนิยมหรือความสะดวกของนักท่องเที่ยว โดยวัฒนธรรมเดิมถูกนำมาดัดแปลงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในลักษณะที่เรียกว่า "การขายวัฒนธรรม" ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมเกิดการเสื่อมโทรมลงและยังเป็นการพรากวัฒนธรรมไปจากชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นมุ่งชักจูงให้เกิดการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยว เป็นโอกาสให้เกิดความเสี่ยงต่อการปรับเปลี่ยนและการไม่ใส่ใจต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมในท้องถิ่น รวมทั้งความอ่อนแอของสังคมและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการยอมรับวัฒนธรรมและความเจริญจากสังคมภายนอก ตลอดจนการขาดความรู้ความเข้าใจถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง กระแสวัฒนธรรมต่างถิ่นจึงสามารถเข้าแทรกแซงผสมผสานกับสิ่งที่มีอยู่เดิมได้โดยง่าย ทั้งนี้ชาวอาข่าในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยส่วนใหญ่ทราบถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี แต่ทุกคนยังคงต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ของตนเอง สำหรับการจัดการทางการท่องเที่ยวนั้น นอกจากทิศทางการพัฒนาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันแล้ว รูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่และการจัดการการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชนและการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบาย ทุนทรัพย์และการพัฒนาความรู้และทักษะในด้านการจัดการการท่องเที่ยวจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหมายถึง การท่องเที่ยวของกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยืนยาว และแม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เปรียบเสมือนทุนเดิมของชุมชนของหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยจะสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวมากเพียงใด ชุมชนควรจะตระหนักและคำนึงอยู่เสมอว่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นย่อมมีวันหมดสิ้นหรือเสื่อมโทรมลง ดังนั้นชุมชนจึงควรมีการเตรียมความ

พร้อมเพื่อรับมือกับการพัฒนาที่เกิดขึ้น โดยเริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรในชุมชนเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วยควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง โดยต้องร่วมมือกันอนุรักษ์และรักษาไว้ให้คงอยู่อย่างเหมาะสมต่อไป
2. โครงการพัฒนาโดยตุง ควรส่งเสริมให้ชาวอาข่า หมู่บ้านอาข่าปากกล้วยหากกลยุทธ์ต่าง ๆ เข้ามาเสริมเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวนอกจากการเดินชมวิถีชีวิตของชาวอาข่าในหมู่บ้านเพียงอย่างเดียว
3. ควรมีการเพิ่มข้อมูลด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย เช่น การประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง เฟซบุ๊กของหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
4. ควรจัดให้มีโครงการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอาข่าปากกล้วย และมีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาวอาข่าในหมู่บ้านอาข่าปากกล้วยกับชาวอาข่าในหมู่บ้านอื่นที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล เปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่าง เพื่อจะได้ทราบถึงผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง
2. ควรมีการศึกษาถึงทุนทางสังคมของชาวอาข่าที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาวอาข่า ว่ามีกระบวนการอย่างไรในการสืบทอดวัฒนธรรมประจำเผ่าของตนเองให้คงอยู่
3. การท่องเที่ยวไม่เพียงกระทบต่อวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ตลอดจนสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เกษมา ประจง. (2546). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย. งามพิศ สัตย์สวณ. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: รามการพิมพ์.
- จิรพร ศรีพัฒนานุกุลกิจ. (2444). *การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉันทซ์ วรรณณอม. (2552). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2551). *เชิงรายรัลึก ฐานรากสู่อนาคตการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม*. *ผ้าขาวม้า ผ้าขี้ริ้ว กางเกงใน และ ฯลฯ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ซี พี บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- ปนัดดา บุญยสารณัย. (2547). *อาข่า หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- มนัส สุวรรณ. (2539). นิเวศวิทยาของมนุษย์ Human Ecology. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2536). การลำดับความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รังสิต เภาแก้ว. (2550). การศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย กรณีศึกษา เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง. การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 6, 68-81
- วรรณ วลัยวานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิวัฒน์ชัย บุญยศักดิ์. (2529). ทฤษฎีการท่องเที่ยวและผลกระทบของการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว, 5, 82-89.
- สุธิรา อินทร์พรหม. (2547). ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของเกษตรกร ศึกษากรณีชุมชนแอ่งอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุรีย์ บุญญานุพงษ์. (2539). ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาคม พัฒิยะ และคณะ. (2533). รายงานการวิจัยเรื่องผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.